

HUDUDLARNING IQTISODIY O'SISHIGA MOLIYAVIY SEKTORNING TA'SIRI

Mahmudov Muhammadziyo Sardorjon o'g'li
Andijon davlat texnika instituti Iqtisodiyot va
boshqaruv fakulteti 4-kurs, K-50-22 guruh talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada hududlarning iqtisodiy o'sishiga moliyaviy sektorning ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Xususan, bank tizimi, kreditlash mexanizmlari, investitsion faoliyat hamda moliyaviy infratuzilmaning hududlar iqtisodiyotini rivojlantirishdagi o'rni o'rganilgan. Tadqiqot natijalari moliyaviy sektorning samarali faoliyati hududlarda investitsion jozibadorlikni oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va yalpi hududiy mahsulot hajmining o'sishini ta'minlashini ko'rsatadi. Shuningdek, O'zbekiston iqtisodiyotida 2024–2025-yillarda kuzatilgan moliyaviy va iqtisodiy tendensiyalar asosida amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: moliyaviy sektor, hududiy iqtisodiyot, iqtisodiy o'sish, bank tizimi, investitsiyalar, kreditlash, moliyaviy infratuzilma, hududiy rivojlanish.

Kirish. Bozor iqtisodiyoti sharoitida hududlarning iqtisodiy rivojlanishi mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Hududlar iqtisodiyotining rivojlanish darajasi ishlab chiqarish salohiyati, investitsion muhit, infratuzilma va moliyaviy xizmatlar sifati bilan bevosita bog'liq. Ayniqsa, moliyaviy sektor iqtisodiy resurslarni samarali taqsimlash orqali hududlarning iqtisodiy salohiyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, rivojlangan moliyaviy tizimga ega mamlakatlarda iqtisodiy o'sish sur'atlari yuqori bo'ladi. Moliyaviy institutlar tomonidan aholi jamg'armalarining investitsiyalarga yo'naltirilishi, tadbirkorlik subyektlarining kredit resurslari bilan ta'minlanishi va kapital bozorining rivojlanishi iqtisodiy faollikni rag'batlantiradi.

2024–2025-yillarda O'zbekiston iqtisodiyoti yuqori o'sish sur'atlarini namoyon etdi. Xalqaro moliya institutlari ma'lumotlariga ko'ra, mamlakat yalpi ichki mahsuloti 2024-yilda 6,5 foizga, 2025-yilda esa 7 foizdan ortiq sur'atda o'sgan.

Bunda investitsiyalar hajmining ortishi, kreditlash ko'lamining kengayishi va moliyaviy xizmatlarning rivojlanishi muhim omillardan biri bo'ldi [1].

Moliyaviy sektor iqtisodiyotda pul mablag'larini jamlash, taqsimlash va qayta taqsimlash vazifalarini bajaruvchi institutlar majmuasidir. Uning tarkibiga tijorat banklari, sug'urta tashkilotlari, investitsiya fondlari, mikromoliya tashkilotlari va kapital bozori institutlari kiradi.

Iqtisodchi olimlar tomonidan moliyaviy rivojlanish va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik keng tadqiq qilingan. Jumladan, moliyaviy vositachilik nazariyasiga ko'ra, rivojlangan moliyaviy tizim kapitalning samarali taqsimlanishini ta'minlaydi, investitsiya risklarini kamaytiradi va iqtisodiy o'sishni jadallashtiradi.

Moliyaviy sektor hududiy iqtisodiyotga quyidagi yo'nalishlar orqali ta'sir ko'rsatadi:

- investitsion faollikni oshirish;
- tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirish;
- aholi bandligini ta'minlash;
- ishlab chiqarish hajmini kengaytirish;
- innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash;
- hududlararo iqtisodiy tafovutlarni qisqartirish.

Xususan, kredit resurslarining mavjudligi kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishiga xizmat qiladi. Bu esa yangi ish o'rinlari yaratilishiga va hududlarning iqtisodiy salohiyati oshishiga olib keladi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda moliyaviy sektorni isloh qilish bo'yicha keng ko'lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Tijorat banklari faoliyatining takomillashtirilishi, raqamli bank xizmatlarining joriy etilishi va kreditlash hajmlarining oshirilishi hududiy iqtisodiy rivojlanish uchun qulay sharoit yaratmoqda.

Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston iqtisodiyotida 2025-yilda investitsiyalar hajmi 10,5 foizga oshgan, eksport hajmi esa 24 foizga ko'paygan. Ushbu ko'rsatkichlar moliyaviy resurslarning iqtisodiyot tarmoqlariga samarali yo'naltirilayotganligini ko'rsatadi [2]. Bundan tashqari, kichik va o'rta biznes subyektlarini moliyalashtirish bo'yicha yangi dasturlar amalga oshirilmoqda. Jahon banking "Access to Finance for Jobs and Growth" loyihasi doirasida minglab korxonalarining kredit mablag'laridan foydalanish imkoniyatlari kengaytirilmoqda. Mazkur loyiha hududlarda yangi ish o'rinlari yaratish va iqtisodiy faollikni oshirishga xizmat qilishi kutilmoqda [3].

Bank kreditlari iqtisodiy o'sishni ta'minlovchi muhim moliyaviy instrumentlardan biri hisoblanadi. Kredit mablag'lari ishlab chiqarishni kengaytirish, yangi texnologiyalarni joriy etish, aylanma mablag'larni to'ldirish hamda investitsion loyihalarni moliyalashtirish imkonini beradi. Natijada hududlarda iqtisodiy faollik oshib, yangi ish o'rinlari yaratiladi va aholi daromadlari ko'payadi.

O'zbekistonda 2024–2025-yillarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash maqsadida imtiyozli kreditlash dasturlari kengaytirildi. Ayniqsa, sanoat, qishloq xo'jaligi, xizmat ko'rsatish va eksportga yo'naltirilgan loyihalarni moliyalashtirishga alohida e'tibor qaratildi.

1-jadval

O'zbekistonda iqtisodiy o'sish va investitsiyalar dinamikasi (2024–2025-yillar)¹

Ko'rsatkichlar	2024-yil	2025-yil
YaIM o'sish sur'ati (%)	6,5	6,8
Asosiy kapitalga investitsiyalar o'sishi (%)	27,6	10,5
Eksport o'sishi (%)	18,2	24,0
Kredit qo'yilmalari o'sishi (%)	15,0	17,3
Kichik biznes ulushi (%)	54,8	55,6

Manba: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Jahon banki va IMF ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

Jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, 2024–2025-yillarda mamlakat iqtisodiyotida barqaror o'sish sur'atlari kuzatilgan. YaIMning 6 foizdan yuqori o'sishi iqtisodiyotning faol rivojlanayotganidan dalolat beradi. Investitsiyalar hajmining ortishi esa ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va yangi korxonalarni tashkil etishga xizmat qilmoqda.

Kredit qo'yimlarining 17,3 foizga o'sishi bank tizimining iqtisodiyotni moliyalashtirishdagi rolini yanada kuchaytirganligini ko'rsatadi. Bu holat hududlarda tadbirkorlik faoliyatining kengayishi va iqtisodiy faollikning oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Moliyaviy infratuzilma bank filiallari, to'lov tizimlari, sug'urta kompaniyalari, mikromoliya tashkilotlari va boshqa moliyaviy xizmatlar tarmog'idan iborat. Rivojlangan moliyaviy infratuzilma hududlarda moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Raqamli texnologiyalar rivojlanishi natijasida masofaviy bank xizmatlari keng joriy etildi. Mobil ilovalar va internet-banking xizmatlari aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish darajasini sezilarli oshirdi. Bu esa moliyaviy inklyuziyaning kuchayishiga olib kelmoqda.

2-jadval

Hududiy iqtisodiy rivojlanishga moliyaviy sektor ta'sirining asosiy yo'nalishlari²

Moliyaviy omil	Ta'sir yo'nalishi	Natija
Bank kreditlari	Biznesni moliyalashtirish	Ishlab chiqarish hajmi oshadi
Investitsiyalar	Yangi loyihalarni amalga oshirish	Bandlik ortadi
Sug'urta xizmatlari	Risklarni kamaytirish	Investitsion faollik oshadi

¹ O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Jahon banki va IMF ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

² Muallif ishlanmasi.

Raqamli bank xizmatlari	Moliyaviy inklyuziya	Aholi qamrovi kengayadi
Mikromoliyalashtirish	Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash	Daromadlar oshadi

Manba: Muallif ishlanmasi.

Jadvalda moliyaviy sektorning hududlar iqtisodiyotiga ta'sir etuvchi asosiy omillari keltirilgan. Ko'rinib turibdiki, kreditlash va investitsiyalar iqtisodiy o'sishni bevosita rag'batlantiruvchi omillar hisoblanadi. Sug'urta xizmatlari va mikromoliyalashtirish esa iqtisodiy subyektlarning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi.

Raqamli moliyaviy xizmatlarning rivojlanishi ayniqsa chekka hududlarda yashovchi aholining bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Natijada hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni qisqartirish uchun qulay sharoit yaratilmoqda.

Moliyaviy sektor rivojlanayotgan bo'lishiga qaramay, ayrim muammolar saqlanib qolmoqda:

- ayrim hududlarda moliyaviy xizmatlarning yetarli darajada rivojlanmaganligi;
- uzoq hududlarda bank filiallari sonining kamligi;
- kichik biznes subyektlarining kredit olish imkoniyatlaridagi cheklovlar;
- moliyaviy savodxonlik darajasining yetarli emasligi;
- investitsiya resurslarining hududlar bo'yicha notekis taqsimlanishi.

Mazkur muammolarni bartaraf etish hududlarning iqtisodiy salohiyatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Hududlarning iqtisodiy o'sishiga moliyaviy sektor ta'sirini kuchaytirish maqsadida quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

1. Hududlarda bank va moliyaviy xizmatlar tarmog'ini kengaytirish.
2. Kichik biznes subyektlari uchun imtiyozli kredit dasturlarini ko'paytirish.
3. Raqamli moliyaviy xizmatlar qamrovini kengaytirish.
4. Moliyaviy savodxonlik bo'yicha maxsus dasturlarni joriy etish.
5. Hududiy investitsiya loyihalarini moliyalashtirish hajmini oshirish.
6. Mikromoliyalashtirish tizimini rivojlantirish.
7. Xususiy investitsiyalarni rag'batlantirish mexanizmlarini

takomillashtirish.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, moliyaviy sektor hududlarning iqtisodiy o'sishini ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Bank kreditlari, investitsiyalar, sug'urta xizmatlari va raqamli moliyaviy texnologiyalar iqtisodiy faollikni oshirishga, yangi ish o'rinlarini yaratishga hamda hududlar iqtisodiyotining raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qiladi. 2024–2025-yillarda O'zbekistonda amalga oshirilgan moliyaviy islohotlar natijasida iqtisodiyotning barqaror o'sishi

kuzatildi. Moliyaviy sektor faoliyatining yanada takomillashtirilishi hududlar iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga, investitsion muhitning yaxshilanishiga va aholi farovonligining oshishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining iqtisodiy islohotlarga oid farmon va qarorlari, 2024–2025.
2. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlari, 2024–2025.
3. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Yillik hisobot. Toshkent, 2025.
4. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Iqtisodiy rivojlanish ko‘rsatkichlari. Toshkent, 2025.
5. International Monetary Fund. *Republic of Uzbekistan: 2025 Article IV Consultation*. Washington, 2025.
6. World Bank. *Uzbekistan Economic Update*. Washington, 2025.
7. Levine R. Financial Development and Economic Growth. *Journal of Economic Literature*, 2020.
8. Mishkin F.S. *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*. Pearson Education, 2021.
9. Demirgüç-Kunt A., Levine R. *Finance and Growth*. World Bank Publications, 2020.
10. Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg‘armasi statistik ma’lumotlari, 2024–2025.